

TOOLKIT HERDENKING BUNDELT ERVARINGEN

Houvast bij het organiseren van een herdenking

Op 17 juli wordt het MH17-herinneringsbos bij Vijfhuizen in gebruik genomen. De opening valt samen met de vierde herdenking van de vliegramp in Oekraïne, waarbij 298 inzittenden van vlucht MH17 omkwamen. De ervaringen die bij de eerdere ceremonies zijn opgedaan, vormen de basis voor een pas verschenen Toolkit Herdenking.

1 Minuut stilte tijdens de herdenkingsbijeenkomst twee jaar na de ramp met MH17, 17 juli 2016.

FOTO: FRANK VAN BEEK/HH

Met het herdenkingsbos is er een nieuwe plek waar de slachtoffers van de MH17-ramp individueel en gezamenlijk herdacht worden. Het nieuw aangelegde bos waar de herinnering aan de slachtoffers zo indringend en blijvend aanwezig is, vraagt om een nieuwe invulling van de herdenking. De rituelen die afgelopen jaren ontwikkeld zijn voor de herdenkingen passen niet automa-

Jorien Holsappel

Beleidsadviseur bij kennis en adviescentrum Impact

Nine Nooter

Voormalig directeur Nationaal Comité 4 en 5 mei

tisch in de nieuwe setting. Het decor is veranderd; de bomen, het bos en het gedenkteken verdienen de volle aandacht.

Tot nu toe zijn er drie landelijke herdenkingen geweest. De ervaringen die daarbij zijn opgedaan, zijn verwerkt in de Toolkit herdenking. Deze toolkit geeft handvatten om structuur aan te brengen in die veelheid aan afwegingen en in de volgorde van acties die het organiseren van een herdenking meebrengt. Centraal staat een eenvoudig model dat laat zien dat de kern van de acties bestaat uit een goed geformuleerde opdracht. Hoe de opdracht voor een herdenking eruitziet, hangt nauw samen met de actuele setting en situatie.

‘Schiet niet meteen in de uitvoering, maar sta eerst stil bij het doel van een herdenking’

Het belangrijkste advies in deze toolkit: schiet niet direct in de uitvoering, maar sta eerst stil bij het doel en het moment van de herdenking. Sta ook eerst stil bij randvoorwaarden als budget en vergunningen. Het eerst beantwoorden van deze vragen spaart energie, tijd en geld bij het verder opzetten en uitvoeren van een herdenking.

De toolkit wordt dit jaar gebruikt door de werkgroep Herdenking van Stichting Vliegcramp MH17. Doordat het instrumentarium in 2016 in wisselwerking met hun eigen proces is ontwikkeld, is veel ervan herkenbaar en bruikbaar. Toch kan de organisatie van de MH17-herdenking niet zomaar leunen op de ervaringen van voorgaande herdenkingen. De setting is volledig anders dan in de voorgaande jaren. Zo zal de herdenking dit jaar voor het eerst plaatsvinden in de open lucht.

Het is te verwachten dat nu met de realisatie van het monument een periode begint waarin meer continuïteit komt in de vorm van de herdenking. Er is een vaste plek waar de herinnering vorm krijgt, waar de namen van de slachtoffers tastbaar aanwezig zijn. Bij andere rampen, zoals de Herculesramp (1996) is die stabiliteit al meer zichtbaar.

Deze eerste jaren na de MH17 vliegcrash laten zien dat het in het begin zoeken is naar passende vormen in een snel veranderende context. Een context waarin de rouw nog rauw is en er nog allerlei andere processen lopen ten gevolge van de ramp. In die dynamiek is de toolkit voor overheden en zelforganisaties een instrument om gebruik te maken van alle ervaring, zonder te vervallen in kopeergedrag. Na elke ramp kunnen zo weer nieuwe, eigen verbindingen gemaakt worden tussen mensen, symbolen, plekken, rituelen en herinneringen.

TOOLKIT HERDENKINGEN

De Toolkit herdenking is ontwikkeld door de organisatie Impact, in samenwerking met Nine Nooter, voormalig directeur van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. De toolkit

Toolkit herdenking

is toegankelijk via www.herdenkingorganiseren.arq.org. Dit is de basistoolkit, die door zelforganisaties van getroffenen en door overheden gebruikt kan worden. Voor de Rijksoverheid is een aanvulling geschreven met specifieke aandachtspunten.

DRIE HERDENKINGEN, DRIE KEER ANDERS

Met de herdenking van 2017 erbij zullen er straks vier herdenkingen geweest zijn voor de vliegcrash met het toestel MH17 in Oekraïne. Elk van deze herdenkingen was anders.

- **10 november 2014:** de eerste herdenking viel onder verantwoordelijkheid van de rijksoverheid (Ministerie van VWS). De herdenking vond plaats in de Amsterdamse RAI. Alleen al het plannen van een moment was ingewikkeld, de identificatie van de slachtoffers was nog in volle gang.
- **17 juli 2015:** de tweede herdenking viel onder verantwoordelijkheid van de Stichting Vliegcrash MH17, de feitelijke organisatie was in handen van het Ministerie van VenJ/NCTV. Deze herdenking vond plaats in Nieuwegein. De setting, de doelgroep en het budget waren anders dan bij de eerste herdenking. De ronde opstelling van de eerste herdenking was kostbaar en complex en kon niet opnieuw gerealiseerd worden. Er moest gezocht worden naar andere manieren om 'nabijheid en verbondenheid' vorm te geven.
- **17 juli 2016:** de Stichting Vliegcrash MH17 was zelf verantwoordelijk voor de organisatie, met subsidie vanuit de overheid. Zij werden daarbij begeleid en ondersteund door Impact en Nooter. Anders dan in 2015 vond de herdenking plaats in Expo in Vijfhuizen, waar ook het monument voor de slachtoffers is gepland.